

Optymalizacja podatkowa a oszustwa podatkowe

Magdalena Żabska*

Streszczenie: Celem niniejszej pracy jest ukazanie różnic pomiędzy legalnymi a nielegalnymi próbami redukcji obciążeń podatkowych. W pracy podjęto próbę przedstawienia terminu optymalizacji podatkowej jako czynności zmierzających do redukcji wysokości podatku w zgodzie z obowiązującymi przepisami. Do celów pracy zostały wykorzystane teoretyczne zagadnienia dotyczące optymalizacji podatkowej, oparte na studium literatury specjalistycznej w języku polskim, czasopism krajowych oraz serwisów internetowych. Pojęcie optymalizacji podatkowej wciąż budzi niejednoznaczne skojarzenia, często utożsamiane jest z uchylaniem się od płacenia podatków. Termin ten oznacza ogół działań podjętych w celu redukcji wysokości obciążeń podatkowych w zgodzie z obowiązującymi przepisami. Oszustwo podatkowe to czynności nielegalne, działanie na szkodę Skarbu Państwa, za które przewidziana jest odpowiedzialność karna. Granica pomiędzy optymalizacją podatkową, a oszustwem podatkowym jest jednak wciąż bardzo cienka. Działania prowadzące do redukcji obciążeń zobowiązań podatkowych są dozwolone, podatnik ma prawo do minimalizacji podatków, co jest objawem racjonalnego gospodarowania. Uchylanie się od płacenia podatków to działanie nielegalne, które najczęściej staje się oszustwem podatkowym. Podatnicy zawsze szukali i szukać będą sposobów na redukcję wysokości podatków, ważne jednak by działania podjęte w tym celu były zgodne z obowiązującym prawem podatkowym, gdyż tylko wówczas możemy użyć terminu optymalizacji podatkowej. Temat optymalizacji podatkowej i oszustw podatkowych jest tematem oryginalnym, biorąc pod uwagę nieustające zainteresowanie podatników próbą zmniejszenia wielkości obciążeń fiskalnych.

Słowa kluczowe: podatki, optymalizacja podatkowa, oszustwo podatkowe

Wprowadzenie

„Do podatków nie wystarczy umysł matematyka; tutaj potrzebny jest filozof...”. Jakże prosto i trafnie Albert Einstein ujął kwestie, które dotyczą każdego z nas – kwestie podatków. Nie ulega wątpliwości, że podatki są istotnym elementem wpływającym na ostateczny poziom środków pieniężnych możliwych do zagospodarowania. Im większe obciążenia fiskalne, tym większą część dochodu należy oddać Państwu, co ostatecznie kształtuje poziom finansów, które można skonsumować albo zainwestować. Pojawienie się potrzeby zminimalizowania wysokości obciążeń podatkowych jest dziś zjawiskiem powszechnym, zwłaszcza wśród przedsiębiorców. Konstrukcja opodatkowania dochodów z działalności gospodarczej stwarza największe możliwości redukcji wysokości podatków. Konsekwencją czynności zmierzających do poszukiwania oszczędności z tytułu obciążeń fiskalnych jest powstanie terminu optymalizacji podatkowej. Celem niniejszej pracy jest pokazanie różnicy pomiędzy legalnymi a nielegalnymi próbami minimalizacji obciążeń podatkowych. Optymalizacja podatkowa postrzegana jest przez społeczeństwo jako działania negatywne,

---

* mgr Magdalena Żabska, Uniwersytet Szczeciński, Katedra Finansów Przedsiębiorstwa, e-mail: info@e-biuro-rachunkowe.eu.

wpływające na szkodę Skarbu Państwa. Praca ma na celu przedstawienie terminu optymalizacji jako czynności zmierzających do redukcji wysokości podatku w zgodzie z obowiązującymi przepisami.

1. Optymalizacja podatkowa

Pojęcie optymalizacji podatkowej jeszcze do niedawna powodowało negatywne skojarzenia, utożsamiane było z uchylaniem się od zapłacenia należnego podatku bądź oszustwem podatkowym. Sformułowanie dotyczy tymczasem zupełnie różnych zachowań podatników. Uchylanie się od płacenia podatków to działanie nielegalne, działanie na szkodę Skarbu Państwa, tym samym jest to rodzaj przestępstwa, za które jest przewidziana odpowiedzialność karna, przejawiające się głównie fałszowaniem dokumentów, ksiąg lub wyników finansowych. Uchylanie się od opodatkowania jest zatem defraudacją podatkową, działaniem sprzecznym z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa. Optymalizacja podatkowa polega natomiast na planowaniu i wdrożeniu działań, zmierzających do zwiększenia wyniku netto przedsiębiorstwa poprzez minimalizację obciążeń podatkowych, przy wykorzystaniu dozwolonych prawem norm. Istotą tak pojętej optymalizacji jest zgodność działania podatnika z obowiązującym prawem oraz związanie organów podatkowych skutkami takich czynności. W okresie obniżonej koniunktury wzrosło znaczenie i zainteresowanie przedsiębiorców pojęciem optymalizacji podatkowej, która powinna być elementem strategii funkcjonowania w każdej firmie. W sytuacji zagrożenia stratą, koniecznością redukcji etatów lub likwidacją działalności pojawiła się potrzeba zmiany polityki firmy. Kryzys gospodarczy przyczynił się do poszukiwania oszczędności w formie optymalizacji obciążeń podatkowych.

Definicji optymalizacji podatkowej nie znajdziemy w przepisach prawa podatkowego, ponieważ termin ten jest używany w zasadzie tylko przez praktyków prawa podatkowego, czyli doradców podatkowych i ich klientów, którzy zainteresowani są minimalizacją obciążeń podatkowych. Słownik wyrazów obcych definiuje pojęcie optymalizacji jako wyznaczenie przy użyciu metod matematycznych optymalnego (najlepszego, najkorzystniejszego), ze względu na wybrane kryteria, rozwiązania danego problemu. Optymalizacja skutkująca zmniejszeniem wysokości obciążeń fiskalnych do poziomu najkorzystniejszego dla podatnika, obejmuje działania mieszczące się w granicach prawa. Termin ten można zatem sformułować jako „wybór zgodnego z prawem sposobu osiągnięcia określonego rezultatu ekonomicznego przy założeniu minimalizacji towarzyszących temu obciążeń podatkowych. Wybór sposobu osiągnięcia założonego rezultatu ekonomicznego dotyczy przede wszystkim możliwych form prawnych jego realizacji” (Ladziński 2008: 1). Odpowiednia polityka podatkowa w przedsiębiorstwie jest podstawą planowania rozwoju działalności gospodarczej. Efektywne zastosowanie optymalizacji podatkowej powinno dotyczyć wszystkich obszarów działania firmy, w tym właściwą analizę podatkową, analizę przychodów i kosztów, z uwzględnieniem przyszłych zdarzeń gospodarczych oraz obciążeń podatkowych. Plan finansowy składa się z wielu elementów takich jak przychody, koszty, amortyzacja, a trafne określenie konsekwencji rozliczeń podatkowych podejmowanych działań bezpośrednio wpływa na wysokość wyniku finansowego. Zarządzanie podatkami polega na uwzględnianiu skutków podatkowych w planowaniu gospodarczym.

1.1. Legalne formy minimalizacji obciążeń podatkowych

Legalne i zgodne z prawem czynności zmierzające do redukcji wymiaru podatku nakładanego przez Państwo to, między innymi, planowanie podatkowe, oszczędzanie podatkowe oraz unikanie opodatkowania. „Planowanie podatkowe ma na celu stworzenie optymalnych, pod względem obciążeń podatkowych i okołopodatkowych, struktur i rozstrzygnięć odnoszących się do konkretnych działań gospodarczych (operacyjnych lub inwestycyjnych) podejmowanych przez podatników” (Ladziński 2008). Jest to prowadzenie interesów finansowych w sposób, który pozwala na wykorzystanie możliwości minimalizacji obciążeń fiskalnych, w zgodzie z obowiązującym prawem. Najistotniejszym czynnikiem w planowaniu podatkowym jest wiedza z zakresu prawa podatkowego oraz znajomość związków zachodzących pomiędzy zdarzeniami gospodarczymi a przepisami podatkowymi. Problematyka planowania podatkowego to między innymi zarządzanie stratami podatkowymi, połączenia, podziały oraz aporty w spółkach handlowych.

Szczególną pozycją w prawie podatkowym jest międzynarodowe planowanie podatkowe, które obejmuje takie zagadnienia, jak: „opodatkowanie dywidend, odsetek, należności licencyjnych, *treaty shopping*, hybrydyzacja podmiotowości dla celów podatkowych, metody eliminacji podwójnego opodatkowania czy zarządzanie podatkami poprzez holding” (*Międzynarodowe planowanie...* 2007: 195). Z planowaniem podatkowym najczęściej kojarzony jest termin „raju podatkowego”, czyli państwa, w którym przepisy podatkowe są korzystne dla kapitału zagranicznego i obcokrajowców. Jest to terytorium, na którym pewne rodzaje działalności lub źródła przychodów są zwolnione z opodatkowania podatkiem dochodowym lub opodatkowane stosunkowo niską stawką podatku.

1.2. Planowanie podatkowe

Planowanie podatkowe zakłada różne cele. Najczęściej podejmowanym działaniem jest szereg czynności zmierzających do minimalizacji obciążeń fiskalnych (klasyczne ujęcie planowania podatkowego). Cel i rezultat zależy jednak od osobistych oczekiwań konkretnego podatnika. Wielu przedsiębiorcom zależy bowiem na unikaniu potencjalnego ryzyka, wolą oni zatem zastosować taki schemat transakcji, który pomimo wyższych obciążeń podatkowych, jest bezpieczny i daje wysokie poczucie stabilności i pewności co do zastosowanych metod rozliczeniowych. Część podatników będzie natomiast tak konstruować politykę podatkową, by zwiększyć obciążenia podatkowe, a tym samym wynik finansowy, na przykład do celów kredytowych (wyższa zdolność kredytowa). Reasumując, prawidłowość planowania podatkowego będzie skutkowałą wynikami zgodnymi z założonymi celami.

Już przy zakładaniu działalności przedsiębiorstwa, jego pozycja konkurencyjna, uzależniona jest od podjętych decyzji w zakresie opodatkowania (Rosiński 2010: 124). Przykładem planowania podatkowego jest sytuacja, kiedy osoby fizyczne planują działalność w formie spółki komandytowej. Wybór ten pozwala na zmniejszenie obciążeń podatkiem dochodowym, gdyż wspólnicy mogą opodatkowywać dochód liniowym podatkiem dochodowym od osób fizycznych w wysokości 19%. Gdyby wspólnicy rozpoczęli działalność w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością byłiby zobowiązani do zapłaty 19% podatku dochodowego od osób prawnych, a następnie do zapłaty podatku od dywidendy (19%). Za przykład planowania podatkowego można również uznać wybór płacenia zaliczek w formie uproszczonej. Wysokość tak zadeklarowanej zaliczki wynosi 1/12 wysokości podatku za poprzedni rozliczony rok podatkowy. Takie działanie pozwala uniknąć obo-

wiązku obliczania zaliczek w trakcie roku podatkowego, natomiast musi być ono dokładnie przeanalizowane i przemyślane. W sytuacji, gdy okaże się, że rok, według którego określamy zaliczki w formie uproszczonej, był rokiem znacznego zysku, a obecnie w czasach spowolnienia gospodarczego, zyski są niższe lub występują straty, przedsiębiorca będzie zobowiązany płacić zaliczki bez względu na bieżący wynik finansowy (zysk lub stratę). Może się wówczas okazać, że płacenie podatków wpływa negatywnie na płynność finansową firmy, a do uregulowania zobowiązań wobec fiskusa należy w takiej sytuacji uruchomić finansowanie źródłami zewnętrznymi. Wybór formy opodatkowania jest również przykładem planowania podatkowego. Mały podatnik może podjąć decyzję, że nie będzie prowadził ksiąg rachunkowych. Skorzysta tym samym z możliwości prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów lub będzie prowadził ewidencję dla celów zryczałtowanego podatku dochodowego. Koszty prowadzenia rachunkowości w formie ksiąg handlowych są stosunkowo wysokie. Dlatego przedsiębiorca, który prowadzi politykę podatkową, będzie tak kształtował swoje przychody, aby w roku podatkowym nie przekroczyć progu, powodującego obowiązek prowadzenia pełnej księgowości, w szczególności w sytuacji, gdy przychód z danej transakcji ma charakter incydentalny lub możliwe jest jego transfer na okres następnego roku podatkowego.

1.3. Oszczędzanie podatkowe

„Oszczędzanie podatkowe oznacza takie zachowania, które powodują obniżenie podatku, lecz są neutralne z punktu widzenia prawa podatkowego i co do zasady polegają na powstrzymaniu się od dokonywania określonych zadań, z którymi łączy się powstanie obowiązku podatkowego” (Gaudemet, Molinier 2000: 585). Zatem oszczędzanie podatkowe to szereg czynności, mających na celu powstrzymanie się przez podatnika od działań, w wyniku których powstanie zobowiązanie podatkowe. Oszczędzanie to świadome zarządzanie posiadanymi zasobami finansowymi, a jego podatkowy charakter oznaczać będzie dokonywanie takich wyborów, które pozwolą na zmniejszenie wysokości podatku. Zachowania takie muszą być zgodne z obowiązującym prawem, oszczędności podatkowych można dokonywać w oparciu o bieżące akty prawne i podejmując działania w celu redukcji obciążeń fiskalnych, które dopuszczone są ustawowo. Przykładem oszczędzania podatkowego jest między innymi przesunięcie zapłaty podatku u Małego Podatnika, na okres w którym przypada zapłata za sprzedany towar czy wykonaną usługę. Działanie przesunięcia zobowiązania podatkowego pozwala na oszczędność w okresie, w którym przychód z działalności nie został fizycznie osiągnięty (nie otrzymano zapłaty). Kolejnym przykładem oszczędzania podatkowego jest ograniczenie konsumpcji dóbr na przykładzie rezygnacji z kupna samochodu używanego za granicą z silnikiem o pojemności powyżej 2000 cm³. Od takiej transakcji zapłacimy podatek akcyzowy w wysokości 18,6 %, natomiast decydując się na samochód o pojemności silnika poniżej 2000 cm³ ograniczymy zobowiązanie podatkowe do wysokości 3,1% podstawy opodatkowania.

1.4. Unikanie opodatkowania

Unikanie opodatkowania to próba podjęcia takich działań, przy wykorzystaniu legalnych możliwości, powodująca ograniczenie lub uniknięcie podatku, który powstałby bez takiego działania. „O ile uchylanie się od opodatkowania, jako działanie sprzeczne z prawem, niewątpliwie zasługuje na dezaprobatę, o tyle unikanie opodatkowania poprzez wykorzystywanie przyznanych przez ustawodawcę ulg, zwolnień, odliczeń, transakcji restrukturyza-

cyjnych, czy też zróżnicowanych form prawnych prowadzenia działalności jest już zupełnie czymś innym, choć dla wielu – chyba jednak niesłusznie – wciąż pozostaje działaniem niemoralnym” (Szysz 2009). W rzeczywistości ciężko jest zaznaczyć wyraźną granicę pomiędzy unikaniem podatku a uchyceniem się od jego zapłaty. Unikanie opodatkowania to pojęcie wieloaspektowe, dotyczy nie tylko sfery prawnej, ale należy je również rozpatrywać przez pryzmat prawny, ekonomiczny czy filozoficzny. Najczęściej dotyczy ono kontekstu prawnego, a ponieważ w różnych krajach istnieją odmienne normy prawne, dlatego tak trudno stworzyć definicję tego terminu w oparciu o przepisy prawa podatkowego.

Środki służące unikaniu zobowiązania podatkowego to wykorzystanie obowiązującego prawa, wykorzystanie innych przepisów, dzięki którym inwestorzy w określonych branżach uzyskują korzyści podatkowe oraz wykorzystanie umów o unikaniu podwójnego opodatkowania. Unikanie regulowania zobowiązań podatkowych jest jedną z reakcji podmiotów na obciążenia podatkowe, ale jest działaniem legalnym. Pozwala na uniknięcie konieczności zapłaty podatku na rzecz Skarbu Państwa zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi. Wyróżnić można dwie formy takiego zachowania podatników: wykorzystanie możliwości stworzonych przez ustawodawcę, czyli korzystanie z ulg i zwolnień oraz wykorzystanie luk prawnych, do którego niezbędna jest znajomość prawa oraz wnikliwa analiza dokonywanych czynności.

1.5. Optymalizacja podatkowa na gruncie prawa podatkowego

Działania prowadzące do redukcji zobowiązań podatkowych są dozwolone, a niekiedy nawet stymulowane przez ustawodawcę. „Kształtowanie obciążeń podatkowych za pomocą środków dozwolonych przez przepisy prawa podatkowego wynika z: prawa wyboru, swobód uznaniowych, norm stymulacyjnych, kształtowania stanu faktycznego lub prawnego oraz zmian przepisów” (Iniewski, Nikończyk 2011: 16 i nn.). Ustawodawca świadomie daje podatnikowi prawo wyboru chociażby formy opodatkowania (zasady ogólne, ryczałt ewidencjonowany, wybór stawki liniowej lub skali progresywnej). Część podatników ma prawo wyboru w sferze podatków pośrednich. Mogą zdecydować czy od początku działalności wykorzystają zwolnienie podmiotowe z VAT do limitu 150 000 zł, czy zrezygnują z tego przywileju.

„Ze swobodami uznaniowymi mamy do czynienia, gdy nie jest możliwe podanie lub ustalenie dokładnych wartości” (Iniewski, Nikończyk 2011: 16 i nn.). Najczęściej dokonuje się wówczas wyceny w oparciu o ceny rynkowe, ale dopuszczalna jest niekiedy możliwość ustalenia ceny na podstawie metod wyceny lub metod porównawczych, dopuszczalnych przez przepisy prawa. Dokonanie odpowiedniego wyboru metody może mieć wpływ na wysokość podatku, jeżeli wycenie poddane są elementy danego podatku w postaci przychodów czy kosztów.

Normy stymulacyjne mają za zadanie zachęcić podatnika do konkretnych zachowań. Przykładem stymulowania podatnika są ulgi lub zwolnienia w podatku dochodowym, lub dopuszczenie do zaksięgowania w ciężar kosztów wydatków, które standardowo były wykluczone z wydatków kwalifikujących się jako koszty uzyskania przychodu. Nie zawsze stymulowanie zachowań podatników przynosi zamierzony przez państwo efekt. Za przykład można podać ograniczenie odliczania podatku VAT od samochodów osobowych, kiedy zakaz obniżenia podatku nie przyniósł zamierzonych korzyści dla fiskusa, a spowodował zwiększenie zainteresowania samochodami ciężarowymi, typu pickup, które przed stymulacją nie cieszyły się takim powodzeniem.

„Identyczne pod względem ekonomicznym zdarzenia gospodarcze mogą być różnie traktowane na gruncie prawa podatkowego, np. finansowanie spółki kapitałowej przez jej wspólnika poprzez kapitał własny lub pożyczkę długoterminową jest z ekonomicznego punktu widzenia niemal tożsame, natomiast opodatkowanie wynagrodzenia z tego tytułu (dywidendy i odsetki) – odmienne” (Kudert 2007: 19 i nn.). Te same czynności i zachowania faktyczne mogą wywołać zupełnie inne skutki. Przykładem są tutaj dwie osoby, które wykonują tę samą pracę, ale w ramach różnych umów (umowa o pracę i umowa cywilnoprawna). To samo działanie będzie skutkowało różną wysokością podatku.

W kontekście zmian przepisów podatek może zaplanować zaliczenie danej transakcji do okresu rozliczeniowego przed zmianą przepisów lub po niej. Optymalizacja podatkowa polega na wyborze najkorzystniejszego, z ekonomicznego punktu widzenia, rozwiązania, zatem przy wzroście stawek podatku rozsądne będzie dokonanie transakcji w okresie, w którym obowiązują niższe obciążenia.

Zasadniczym celem optymalizacji podatkowej jest redukcja obciążeń z tytułu podatków. W takim aspekcie rozpatrują problem doradcy podatkowi, dążąc do takiego planowania działań, aby zminimalizować zobowiązanie podatkowe. Z punktu widzenia podatnika celem optymalizacji jest natomiast maksymalizacja wyniku finansowego netto, uzyskanie jak największej wartości aktywów po opłaceniu obowiązujących podatków. Minimalizacja podatków nie jest celem samym w sobie (Ladziński 2008). Dość często podatnicy wybierają wariant mniej korzystny z podatkowego punktu widzenia, ale taki, który gwarantuje większe bezpieczeństwo prawne przyjętych rozwiązań. Można przyjąć, że optymalizacja ma na celu maksymalizację wyniku finansowego netto poprzez redukcję wysokości podatku.

Sądy administracyjnie niejednokrotnie potwierdziły w wyrokach, że podatek ma prawo do minimalizacji podatków i jest to objaw racjonalnego prowadzenia działalności, która ma na celu maksymalizację wyniku finansowego netto. Trybunał Konstytucyjny w swoim wyroku z dnia 11 maja 2004 r. orzekł: „Jeśli więc adresat dokonuje czynności prawnych zgodnych z prawem, a ich cel nie jest przez prawo zakazany, to tym samym trudno uznać za prawidłowe i właściwe takie ich kwalifikowanie, które osiągnięty cel (także podatkowy) traktuje na równi z celami zakazanymi, że brak jest w systemie prawa podatkowego normy prawnej, która zakazywałaby niższego opodatkowania (oczywiście, jeżeli podatek dochodzi do takiego celu przy zastosowaniu legalnych środków działania)” (Ladziński 2008). Niejednokrotnie Naczelny Sąd Administracyjny wydał wyroki, które potwierdzają prawo podatnika do optymalizacji wysokości zobowiązań podatkowych. W wyroku z dnia 10.07.1996 r. (SA/Ka 1244/95, „Monitor Podatkowy” 1997/8, s. 239–243) NSA orzekł, że żadne normy prawne nie zabraniają podatnikom wyboru najkorzystniejszego dla nich wariantu, przy równoczesnym działaniu w zgodzie z obowiązującym prawem. „Wybór drogi najłagodniej opodatkowanej jest wolnym wyborem każdego podatnika i nie może podlegać kontroli organów podatkowych” (Radzikowski 2010). Podatek nie ma obowiązku uiszczania podatku w nadmiernej wysokości z punktu widzenia interesu Państwa. Potwierdził to wyrok NSA z dnia 31.01.2002 r. (I S.A./Gd771/01 „Doradztwo Podatkowe” 2003/2 s. 64–67), w którym to stwierdzono, że „istotą działalności gospodarczej jest maksymalizacja zysku, a nie zobowiązań podatkowych” (Radzikowski 2010). Zatem, dopóki podatnicy dokonują czynności w bezsprzecznej zgodzie z obowiązującymi przepisami prawa podatkowego, mają prawo sądzić, że urząd podatkowy nie podda w wątpliwość takiego działania. Dokonując optymalizacji podatkowej należy wziąć jednak pod uwagę ryzyko zakwestionowania przez organy podatkowe danego działania, mającego na celu redukcję obciążeń

fiskalnych, jeśli zostało ono dokonane na granicy prawa. Podatnik może wystąpić do organów administracji z wnioskiem o wydanie interpretacji indywidualnej, w celu zminimalizowania takiego ryzyka.

2. Oszustwo podatkowe

„Zjawisko ucieczki przed podatkiem rozwija się wraz ze wzrostem świadczeń pieniężnych na rzecz państwa, które ma coraz większe i praktycznie nieograniczone potrzeby w zakresie finansowania swoich funkcji” (Dorozik, Stanielewicz, Walczak 2008: 191). Zjawisko to zwane jest krzywą Laffera. Negatywne konsekwencje związane z obowiązkiem podatkowym podatnik stara się wyeliminować, podejmując zazwyczaj formę ucieczki (Dolata 2011: 46). Nielegalną reakcją podatników na obowiązek podatkowy jest uchylanie się od opodatkowania. Zazwyczaj ta forma ucieczki przed podatkiem przekształca się w oszustwo podatkowe.

Granica pomiędzy unikaniem opodatkowania a uchylaniem się od obowiązku podatkowego jest bardzo cienka i często budząca kontrowersje. Należy zaznaczyć, że uchylanie się od obowiązku podatkowego to działania zmierzające do redukcji obciążeń fiskalnych, podjęte wbrew obowiązującym przepisom.

2.1. Nielegalne formy ucieczki przed podatkiem

Do najczęstszych form uchylania się od obowiązku podatkowego należy zatajenie przedmiotu opodatkowania, zatajenie rachunkowe, fałszywe kwalifikowanie, zorganizowanie niewypłacalności oraz jawne niepłacenie podatków (Dolata 2011: 46). Zatajenie przedmiotu opodatkowania polega na niewykazaniu części dochodów, co skutkuje wykazaniem pomniejszonej podstawy opodatkowania lub zupełnym brakiem jej ujawnienia. Przykładem najczęstszych oszustw o charakterze zatajenia jest ukrycie przedmiotu opodatkowania podlegającego opodatkowaniu podatkiem od spadków i darowizn. Formą zatajenia jest również sztuczne kształtowanie sytuacji prawnej podatnika poprzez podział majątku pomiędzy członków rodziny bądź zastąpienie rzeczywistego właściciela firmy osobą podstawioną (Dolata 2011). Klasyczną formą unikania opodatkowania są zatajenia księgowe, które przejawiają się nierzetelnym prowadzeniem rachunkowości. Bardzo często działania te przybierają formę prowadzenia podwójnej rachunkowości, dla celów podatkowych i dla celów handlowych. Przykładem takiego działania jest niewystawienie rachunku przy sprzedaży czy zaniżenie kwot należnego podatku podczas wypełniania deklaracji podatkowej (Dolata 2011).

Fałszywe kwalifikowanie polega na niezgodnym z obowiązującymi przepisami podatkowymi księgowaniu poszczególnych pozycji kosztów, przychodów, strat czy zysków nadzwyczajnych. Działanie takie polega na przykład na zaliczeniu w ciężar kosztów wydatków, które nie stanowią kosztów uzyskania przychodów według obowiązujących ustaw, czy kwalifikowaniu prywatnych wydatków właścicieli jako koszty działalności przedsiębiorstwa. Formą oszustwa jest również kwalifikowanie pewnych rodzajów towarów do grup towarów, objętych niższą stawką podatku (Dolata 2011).

Kolejną formą unikania obowiązku podatkowego jest zorganizowanie niewypłacalności. „Polega ono na oszustwie dokonywanym przez właściciela lub właścicieli podmiotu gospodarczego, którzy manipulując zapisami w księgach rachunkowych wykazują w końcu jego niewypłacalność” (Dolata 2011). Przy tym rodzaju oszustwa podatkowego zazwyczaj

występują wszystkie inne formy unikania opodatkowania. Podmioty stosujące takie praktyki mają na celu nie tylko uniknięcie zapłaty podatku, ale często również zapłaty zobowiązań wobec kontrahentów czy banków. Specyficzną formą zorganizowania niewypłacalności jest tworzenie podmiotów na potrzeby jednej lub kilku większych transakcji, po której przeprowadzeniu podmiot przestaje istnieć.

2.2. Przyczyny oszustw podatkowych

Nielegalne formy ucieczki przed podatkiem mają swoje różnorakie przyczyny. Należą do nich przyczyny moralne, przyczyny ekonomiczne oraz przyczyny techniczno-skarbowe. „Uwzględniając rzeczywistą siłę oddziaływania tych przyczyn należałoby je uszeregować następująco: ekonomiczne, techniczne, moralne” (Dolata 2011: 53). Przyczyny ekonomiczne związane są ściśle z chęcią zatrzymania jak największego stanu zasobów pieniężnych przez podatników. Można uznać, że im wyższa skala podatkowa, tym samym im wyższe obciążenia fiskalne, tym częściej pojawia się tendencja do uchylania się od płacenia zobowiązań podatkowych. W teorii spotkać się można ze stwierdzeniem, że gorsza sytuacja ekonomiczna podatnika częściej skłania go do popełniania oszustw podatkowych. Podatnik, który znajduje się w dobrej sytuacji ekonomicznej zdecydowanie rzadziej dopuszcza się przestępstwa podatkowego.

Kluczowymi przyczynami uchylania się od obowiązku podatkowego są przyczyny techniczno-skarbowe. Powodem powstania takich przyczyn jest złożoność polskiego systemu podatkowego, gdzie zawilość przepisów, istnienie wielu ulg, zwolnień oraz niedoprecyzowanych przepisów powoduje powstawanie błędów przy obliczaniu podatków przez podatników. Wszystko to, a także powszechność podatków, powodująca, że zobowiązanych do płacenia podatków jest wiele milionów podatników (osób prawnych i fizycznych), utrudnia aparatowi skarbowemu kontrolę prawidłowości wywiązania się z obowiązku podatkowego, którego wysokość określana jest, z tychże przyczyn, w zeznaniu podatkowym sporządzanym przez podatnika” (Dolata 2011: 54).

Zjawisku ucieczki przed obowiązkiem podatkowym sprzyjają również względy moralne (Dorozik, Stanielewicz, Walczak 2008: 197). Główną przyczyną jest odmienne traktowanie obowiązku podatkowego od innych powinności oraz zbyt wysoka pobłażliwość za unikanie podatku (Dolata 2011: 54). Znaczna część osób zobowiązanych do płacenia podatków ma odczucie, że „okradanie fiskusa nie jest kradzieżą” (Gaudemet, Molinier 2010: 523). Podatnicy nie zdają sobie sprawy z tego, iż unikanie płacenia podatków przyczynia się do mniejszych wpływów do budżetu państwa, co w konsekwencji ogranicza jego możliwości finansowania zadań, wymuszając tym samym zwiększenie obciążeń fiskalnych uczciwych podatników (Dolata 2011: 54).

2.3. Metody zapobiegania oszustwom podatkowym

Najskuteczniejszą metodą zniwelowania rozmiarów ucieczki przed obowiązkiem podatkowym byłoby wyeliminowanie jej przyczyn. Niestety ani w teorii, ani w praktyce działanie takie nie jest możliwe. Rozróżniamy metody i sposoby zapobiegania unikaniu podatków oraz metody (prewencyjne) i sposoby zapobiegania uchylaniu się przed podatkiem (prewencyjne i represyjne) (Dolata 2011: 55). Prewencyjne metody zapobiegania unikania płacenia podatków, to między innymi: doskonalenie prawa podatkowego, eliminowanie z prawa podatkowego przepisów umożliwiających dowolną ich interpretację, ustanawianie ciężaru podatkowego, tak by był on akceptowany przez większość podatników. Do metod

prewencyjnych mających na celu zapobieganie uchylaniu się od podatków zaliczamy prowadzenie kontroli podatkowej oraz stosowanie technik podatkowych, które reprezentują zarówno interesy podatnika, jak i interesy państwa. Obok prewencji istnieją również metody represyjne, które polegają na karaniu osób uchylających się od zapłaty podatku poprzez stosowanie sankcji skarbowych, cywilnych oraz karnych.

Uwagi końcowe

Zjawisko niechęci do płacenia podatków jest zjawiskiem tak starym, jak same podatki. Podatnicy szukają sposobów na zmniejszenie wysokości obciążeń fiskalnych, gdyż to pozwala im na pozostawienie w ich posiadaniu części środków pieniężnych, tym samym na zwiększenie stanu majątkowego. Korzystne aspekty wynikające z optymalizacji podatkowej nie wywierają skutków wyłącznie w sferze finansowej, mogą one wpływać istotnie na konkurencyjność przedsiębiorstwa. Stąd zainteresowanie podatników tym terminem. Termin optymalizacji podatkowej wciąż postrzegany jest jako działania negatywne, skutkujące oszukiwaniem Państwa. Granica pomiędzy optymalizacją podatkową a oszustwem podatkowym jest bardzo niewyraźna. Warto podjąć zatem próbę przedstawienia pojęcia optymalizacji podatkowej, które udowodni, że działania zmierzające do minimalizacji wysokości podatków, podejmowane w zgodzie z obowiązującymi przepisami prawa podatkowego, nie powinny być kwalifikowane jako obejście prawa czy ucieczka przed obowiązkiem podatkowym. Podatnicy podejmując legalne działania, skutkujące zmniejszeniem podatku, nie powinni zatem tego faktu ukrywać, bowiem jest to zachowanie racjonalne. Każdy podatnik powinien świadomie zarządzać swoimi finansami poprzez podejmowanie działań mających na celu optymalizację wysokości podatków.

Literatura

- Ladziński A. (2008), *Prawne granice optymalizacji podatkowej*, Wolters Kluwer Polska, artykuł PP 2008/6/18-23.
- Szys G. (2009), *Unikanie a uchylanie się od opodatkowania, czyli granica optymalizacji podatkowej*, Grant Thornton.
- Radzikowski K. (2010), *Obejście prawa podatkowego w najnowszym orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Przegląd Podatkowy” nr 6.
- Dorozik L., Stanielewicz J., Walczak B. (2008), *System podatkowy Polski*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Szczecin.
- Międzynarodowe planowanie podatkowe* (2007), red. Ł. Ziółek, Difin, Warszawa.
- Gaudemet P.M., Molinier J. (2010), *Finanse Publiczne*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Iniewski R., Nikończyc A. (2011), *Świadomy podatnik. Przewodnik*, Rada Podatkowa Lewiatan, Warszawa.
- Rosiński R. (2000), *Polski system podatkowy*, Difin, Warszawa.
- Dolata S. (2011), *Podstawy wiedzy o polskim systemie podatkowym*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Kudert S., Jamróży M. (2007), *Optymalizacja opodatkowania dochodów przedsiębiorców*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.

TAX OPTIMIZATION VS TAX FRAUD

Abstract: The purpose of this study is to show the differences between legal and illegal attempts to reduce the tax burden. The concept of tax optimization still raises ambiguous associations, which is often identified with evasion of paying taxes. This term means all the measures taken to reduce the tax burden in accordance with applicable regulations. The tax fraud is an illegal activity, acting to the detriment of the Treasury, for which there is statutory criminal responsibility. However the boundary between tax optimization and tax fraud is still very thin. The actions taken to reduce the burden of taxes are allowed, taxpayers has the right to minimize

taxes, which is a symptom of economic rationality. Evasion of paying taxes is an illegal act, which often becomes a tax fraud. Taxpayers always looked for and will look for ways to reduce the amount of taxes paid. It is important, however, that actions taken in this regard are consistent with binding tax law, because only then we can use the term of tax optimization.

Keywords: taxes, tax optimization, tax fraud

Cytowanie

Żabska M. (2013), *Optymalizacja podatkowa a oszustwa podatkowe*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 765, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 61, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 259–268; www.wneiz.pl/frfu.